

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РЕЛІГІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВИЩИЙ ДУХОВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра богослов'я

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Історія християнства в Україні»**

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальність – 041 Богослов'я
Галузь знань – 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 07 вересня 2020 р.

1. Дані про викладача дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Лубенець Юлія Володимирівна Мельохіна Ольга Євгенівна
Контактний телефон	22-07-53 (дом.) +380954458819
E-mail	liebenutz@gmail.com olha12mel@gmail.com

2. Анотація дисципліни

Вивчення дисципліни «Історія християнства в Україні» є складовою циклу професійної та практичної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Навчальна дисципліна «Історія християнства в Україні» належить до нормативних дисциплін.

3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 04 Богослов'я	Нормативна	
Загальна кількість годин 90 – д.в. 75 – з.в.	Спеціальність 041 Богослов'я	Рік підготовки	
	Освітня програма Бакалавр богослов'я. Християнське керівництво	3-й	3-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 2 год	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Лекції	
		24 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		21 год.	6 год.
		Самостійна робота	
45 год.	63 год.		
		Вид контролю: іспит	

4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія християнства в Україні» є створити цілісне уявлення про розвиток релігії на українських землях від стародавніх часів до наших днів, сформуванню розуміння феномена християнства як культурно-історичного явища та важливого чинника смисложиттєвих орієнтацій особи, її поведінкових нормативів, показати історичну роль християнства України в житті людини та системі зв'язків з наукою, культурою, суспільними інституціями.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Історія християнства в Україні» є формування вмінь студентів системно й історично:

- аналізувати основні етапи розвитку християнства на українських землях упродовж століть;
- досліджувати релігійно-культурне життя українців, формування традицій, звичок, побутового життя українського народу;

- працювати за науковою літературою і комплексом джерел з історії християнства в Україні..

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетенцій):

Інтегральна компетентність	Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного зростання та ефективного лідерського служіння.
Загальні компетенції	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу 2. Здатність до критичного мислення 3. Здатність до науково обгрунтованої інтерпретації історичних подій та явищ 4. Здатність самостійно працювати з літературними джерелами 5. Розуміння природи наукових знань та меж їх застосування в практиці християнського керівництва
Спеціальні (фахові, предметні) компетенції	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Які процеси, події, явища відбувалися впродовж основних етапів розвитку християнства в Україні; - Розуміти їх обумовленість і причинно-наслідковий контекст; - Орієнтуватися в історії формування та розвитку різних релігійних течій на українських землях, доктрин цих течій та їх культово-обрядової практики. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вільно володіти навчальним матеріалом з курсу історії християнства в Україні; - Розкривати суть будь-якого питання з тих, які розглядалися під час лекційних та семінарських занять; - Обстоювати власну точку зору на дискусійні проблеми історії християнства в Україні; - Працювати з науковою літературою та джерелами з історії християнства в Україні.

5. Міждисциплінарні зв'язки.

Навчальна дисципліна «Історія християнства в Україні» є складовою циклу професійної та практичної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Знання, отримані студентами в рамках даної навчальної дисципліни, в подальшому будуть використані при вивченні окремих таких навчальних дисциплін «Систематичне богослів'я», «Місіологія», «Православ'я», «Порівняльне богослов'я», «Церков в епоху постмодерна».

6. Програма навчальної дисципліни «Історія християнства в Україні»

Розділ 1. Становлення і розвиток християнства в Україні та його особливості в умовах колоніальної неволі.

Тема 1. Вступ до курсу «Історія християнства в Україні».

Предмет та завдання курсу. Методологія вивчення історії християнства в Україні. Сучасні концепції вивчення історії та їх застосування при вивченні історії християнства в Україні.

Концептуальні підходи до вивчення історії християнства в Україні. Головні джерела історії християнства в Україні. Історіографія історії християнства в Україні. Аналіз навчальної літератури. Періодизація історії християнства в Україні. Значення курсу «Історія християнства в Україні» для фахової підготовки та вироблення сучасної історичної свідомості й релігійної культури.

Тема 2. Доба давніх релігій та християнізація України-Русі.

Основні види дохристиянських вірувань. Соціально-економічні передумови введення християнства на Русі. Традиційний і нетрадиційний погляд на хрещення Русі-України. Християнізація України - Русі. Наслідки введення християнства. Самобутність влаштування церкви в Київській Русі. Специфіка українського християнства. Митрополія як форма існування Київського християнства. Кирило-Мефодіївська традиція. Заснування Київської митрополії. Патріотизм Київського християнства, формування інтелектуальної і філософської думки. Потяг до проблем духовного.

Тема 3. Середньовічне християнство.

Православ'я за часів польсько-литовського панування, в умовах татарської навали, у Галицько-Волинському князівстві. Початок католицького наступу на Українське православ'я. Східна політика Ватикану. Релігійне життя в Україні часів колоніальної неволі. Церковні осередки: братства, єпископат, монастирі. Литовська та московська митрополії. Петро Могила лідер української церкви. Реформи церковного управління в Могилянську добу. Реформа церковної освіти в Могилянську добу та її значення. Церковна влада та традиції патронату. Особливості будівництва церков у Запорізькій Січі. Роль монастирів у національно-культурному процесі. Вплив етноконфесійної специфіки релігії на національні процеси в Україні.

Тема 4. Православна церква під владою Москви

Українське православ'я під владою Московської церкви. Наслідки антиукраїнської церковної політики російського самодержавства. Стан православної церкви в Україні. Чинники, що сприяли втраті самостійності Київської митрополії. Обмеження і ліквідація особливостей православної церкви в Україні. Централізація, бюрократизація, одержавлення церковної системи. Співвідношення релігійного і національного в житті українців. Основні фактори формування специфіки їх релігійності. Селянська сутність і релігійний дух українців.

Розділ 2. Католицизм, протестантизм в Україні. Релігійно-церковне життя в роки тоталітаризму. Християнство у роки незалежності

Тема 5. Історія католицизму на Україні.

Зв'язки Апостольської Столиці і християнської Київської держави. Боротьба між Римом і Візантією за релігійний вплив на український народ. Флорентійська церковна унія. Активізація католицизму в Україні напередодні Берестейської унії. Берестейська унія та її наслідки. Релігійні вимоги Б. Хмельницького. Історичні віхи уніатської церкви. Андрій Шептицький – митрополит української уніатської церкви. Наступне повернення до ідей об'єднання церков. Психологічні

чинники формування та загальні вияви української релігійності. Суперечливість світоглядних орієнтацій та основні виразники релігійності українців.

Тема 6. Протестантизм в Україні.

Особливості поширення реформаційних ідей в Речі Посполитій. Кальвінізм. Антитринітаризм. Соцініанство. Течії українського реформаційного руху: реформаційно-єретична та братська. Віросповідна особливість протестантизму. Ранній протестантизм в Україні (лютеранство, кальвінізм, антитринітаризм, соцініанство). Пізній протестантизм (баптизм, п'ятидесятництво, адвентизм, Свідки Єгови). Вплив на суспільство. Порівняння протестантизму, православ'я та католицизму в Україні.

Тема 7. Православне сектантство в Україні

Православне сектантство в Україні: духовні християни, течії хіліастично-есхатологічного та харизматичного спрямування. Іоанніти – секта монархічного напрямку. *Єгови́сти-ільї́нци* вийшли із середовища духовних християн. Інокентіївці виникли у 1908 р. на Півдні України та в Молдові. Старообрядництво на українських землях. Старообрядництво не було характерним явищем для України. Утворення Української автокефальної православної церкви. Київський собор 1921 р. Боротьба УАПЦ за утвердження в Україні. Розгром автокефального руху.

Тема 8. Релігійно-церковне життя в радянському тоталітарному режимі (1917-1991 рр.).

Атеїзація радянської держави та боротьба комуністичного режиму проти релігії та церкви. Умови існування православної церкви на теренах радянської України (1917-1970 рр.). Зміна тенденцій у відносинах тоталітарного режиму щодо православної церкви у 80- рр. ХХ століття. Знищення греко-католицької церкви. Львівський собор 1946 р. Боротьба греко-католицької церкви проти утисків радянської влади. Процес відновлення УГКЦ.

Церковний рух в умовах більшовизму. Православна церква напередодні війни. Церковне життя у воєнний період. Українська специфіка післявоєнного розвитку православної церкви. Новий наступ влади на релігію. Опозиційні настрої в церкві. Зміна політики влади щодо церкви в роки перебудови. Стосунки між радянською владою та протестантськими громадами України у воєнні та повоєнні роки (1941-1964 рр.). Існування протестантських організацій на території України у період початку руйнації адміністративно-командної системи (60-ті – 80-ті рр. ХХ століття).

Тема 9. Християнство у роки незалежності України.

Відродження українського православ'я і внутрішньо православні колізії. Сучасний стан та перспективи греко-католицизму. Протестантизм в незалежній Україні. Основні пріоритети державної політики щодо релігії та церкви. Церква в контексті національного життя. Поняття «національна церква». Проблема об'єднання українських церков. Помісна церква як чинник формування нації. Проблема православної автокефалії в Україні. Втручання Московського патріархату в релігійне життя України. Українське православ'я у вселенському вимірі. Становлення української греко-католицької церкви як чинника національного пробудження. Неорелігійний рух в Україні. Історія

7. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
1	Вступ до курсу «Історія християнства в Україні». Християнізація України-Русі	2	2
2	Церков в умовах татарської навали	2	-
3	Православ'я за часів польсько-литовського панування	2	-
4	Реформи церковного управління в Могилянську добу	2	-
5	Українське православ'я під владою Московської церкви	2	-
6	Історія католицизму на Україні в X-XVI ст. Історичні віхи унійної церкви	2	2
7	Ранній протестантизм в Україні. Особливості поширення реформаційних ідей в Речі Посполитій	2	-
8	Течії українського реформаційного руху: реформаційно-єретична та братська	2	2
9	Пізній протестантизм в Україні	2	-
10	Православне сектантство в Україні: духовні християни, течії хліїастично-єсхатологічного та харизматичного спрямування	2	-
11	Умови існування православної та католицької церков на теренах радянської України (1917-1980 рр.)	2	-
12	Стосунки між радянською владою та протестантськими громадами України	2	-
13	Зміна політики влади щодо церкви в роки перебудови	2	-
14	Відродження українського православ'я і внутрішньо-православні колізії. Сучасний стан та перспективи греко-католицизму	2	-
15	Протестантизм в незалежній Україні	2	-
	Разом	30	6

8. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
1	Самобутність влаштування церкви в Київській Русі	2	-
2	Петро Могила – лідер української церкви	2	-
3	Співвідношення релігійного і національного в житті українців	2	-
4	Берестейська унія та її наслідки	2	2
5	Гене́за та розвиток євангельського руху в 60 рр. XIX ст.	2	2
6	Утворення та розвиток Української автокефальної православної церкви	2	2
7	Атеїзація радянської держави та боротьба комуністичного режиму проти релігії та церкви	2	-
8	Протестантські організації на території України у період початку руйнації радянської адміністративно-командної системи та в незалежній Україні	2	-
	Разом	16	6

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість год.	Кількість год. з.в.
-------	------------	----------------	---------------------

		Д.В.	
1	Сучасні концепції вивчення історії та їх застосування при вивченні історії християнства в Україні	3	5
2	Кирило-Мефодіївська традиція церкви на Русі	6	8
3	Православ'я у Галицько-Волинському князівстві в Середньовіччя	6	8
4	Наслідки антиукраїнської церковної політики російського самодержавства	5	8
5	Андрій Шептицький – митрополит української уніатської церкви	4	6
6	Вплив українського протестантизму на суспільство	6	8
7	Старообрядництво на українських землях	4	6
8	Церковне життя у воєнний період (1939-1945)	6	8
9	Історія української Біблії	4	6
	Разом	44	63

10. Зміст семінарських занять.

Семінар 1.

Тема: Самобутність влаштування церкви в Київській Русі.

Зміст роботи.

1. Наслідки введення християнства в Київській Русі.
2. Специфіка українського християнства.
3. Митропология як форма існування Київського християнства.
4. Патріотизм Київського християнства, формування інтелектуальної і філософської

думки.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 3, 7, 12, 15, 17, 18, 19, 20, 24, 28, 34.

Семінар 2.

Тема: Петро Могила – лідер української церкви.

Зміст роботи.

1. Основні події у житті Петра Могили.
2. Шляхи зміцнення церкви за часів Петра Могили.
3. Реформа церковної освіти в Могілянську добу та її значення.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 6, 8, 15, 19, 20, 27, 35.

Семінар 3.

Тема: Співвідношення релігійного і національного в житті українців.

Зміст роботи.

1. Основні фактори формування специфіки релігійності українців.
2. Селянська сутність і релігійний дух українців.

3. Співвідношення релігійного і національного в житті українців.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 8, 9, 10, 12, 15, 20, 25, 27, 34, 47.

Семінар 4.

Тема: Берестейська унія та її наслідки.

Зміст роботи.

1. Флорентійська церковна унія.
2. Активізація католицизму в Україні напередодні Берестейської унії.
3. Передумови та причини прийняття Берестейської унії.
4. Негативні та позитивні наслідки Берестейської унії щодо українського духовного

життя.

Рекомендована література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 8, 9, 10, 12, 19, 20, 25, 27, 29, 45, 50.

Семінар 5.

Тема: Генеза та розвиток євангельського руху в 60 рр. XIX ст.

Зміст роботи.

1. Передумови та причини виникнення євангельського руху в 60 рр. XIX ст. в Україні.
2. Основні місця виникнення руху та перші лідери.
3. Особливості нового руху.
4. Ставлення царизму і православної церкви до нового руху.
5. Основні етапи розвитку руху та його вплив на суспільство.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3.

Додаткова: 5, 12, 19, 20, 22, 49.

Семінар 6.

Тема: Утворення та розвиток Української автокефальної православної церкви.

Зміст роботи.

1. Утворення Української автокефальної православної церкви. Київський собор 1921 р.
2. Боротьба УАПЦ за утвердження в Україні.
3. Розгром автокефального руху.
4. Відродження Української автокефальної православної церкви в незалежній Україні.

Труднощі та перспективи

Рекомендована література:

Основна: 1, 3.

Додаткова: 2, 12, 15, 18, 19, 20, 25, 27, 49.

Семінар 7.

Тема: Атеїзація радянської держави та боротьба комуністичного режиму проти релігії та церкви.

Зміст роботи.

1. Умови існування православної церкви на теренах радянської України (1917-1970 рр.).
2. Знищення греко-католицької церкви. Львівський собор 1946 р. Боротьба греко-католицької церкви проти утисків радянської влади.
3. Церковний рух в умовах більшовизму. Православна церква напередодні війни.
4. Церковне життя у воєнний період.
5. Українська специфіка післявоєнного розвитку православної церкви. Новий наступ влади на релігію.
6. Процеси, які відбувалися в протестантизмі в роки радянської влади.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3.

Додаткова: 5, 12, 15, 18, 19, 20, 25, 27, 48.

Семінар 8.

Тема: Протестантські організації на території України у період початку руйнації радянської адміністративно-командної системи та в незалежній Україні.

Зміст роботи.

1. Умови існування протестантських організацій на території України у період початку руйнації адміністративно-командної системи (60-80-ті рр. XX століття).
2. Зміна політики влади щодо церкви в роки перебудови.
3. Особливості діяльності протестантських деномінацій у незалежній Україні. Їх вплив на сучасне суспільство.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3.

Додаткова: 1, 2, 5, 12, 19, 20, 22, 49.

11. Вимоги викладача

Вивчення дисципліни «Історія християнства в Україні» потребує використовувати власні конспекти та рекомендовану основну й допоміжну літературу.

Від студента очікується:

- регулярне відвідування занять (відвідування контрольних заходів є обов'язковим);
- явка на заняття без запізнення;

- систематичне засвоєння навчального матеріалу;
- якісна підготовка до семінарських занять, активна участь в обговоренні дискусійних питань;
- відпрацювання пропущених семінарських занять;
- дотримання норм академічної доброчесності.

Дотримання норм академічної доброчесності є загальною вимогою для студентів ТХІ. Згідно з «Положенням про академічну доброчесність», в Таврійському християнському інституті» категорично заборонено списування і плагіат. У разі виявлення факту порушення студент отримує незадовільну оцінку і повинен повторно скласти екзамен або виконати завдання. При повторних порушеннях, беручи до уваги моральний аспект проблеми, до студента можуть бути застосовані дисциплінарні заходи.

Студенти, що претендують на врахування їхніх особливих навчальних потреб, повинні заздалегідь повідомити про це секретаря навчального відділу, надавши відповідну медичну документацію.

13. Види контролю і система нарахування балів

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також передбачено контроль засвоєння навчального матеріалу, винесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться в формі оцінювання виступів та обговорення навчальних питань на семінарських заняттях.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі письмового іспиту під час екзаменаційної сесії (3-й семестр); термін можна дізнатися з графіку навчального процесу. Обсяг навчального матеріалу, який виноситься на іспит, відповідає робочій програмі дисципліни. Для допуску до семестрового екзамену студент має набрати за семестр не менше 20 балів з 50 максимально можливих.

Види контролю і система накопичення балів (д.в.)

	Види контрольного заходу	Кількість контрольн. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	10	0-3	0-30
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	10	0-1	0-10
3	Виконання самостійної роботи	9	0-2	0-18
4	Контрольне тестування за вивченим матеріалом 1 та 2 розділів (письмово)	2	21	42
	Разом			100

Види контролю і система накопичення балів (з.в.)

	Види контрольного заходу	Кількість контрольн.	Кількість балів за 1	Усього балів
--	---------------------------------	-----------------------------	-----------------------------	---------------------

		заходів	захід	
1	Виступ на семінарському занятті	3	0-30	0-30
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	1	0-10	0-10
3	Виконання самостійної роботи	1	0-20	0-20
4	Контрольне тестування за вивченим матеріалом 1 та 2 розділів (письмово)	1	0-40	40
	Разом			100

1. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою		Мін. бал	Макс. бал	Шкала ЄКТС
недиференційована шкала	диференційована шкала			
Зараховано	Відмінно	90	100	A
	Добре	82	89	B
		74	81	C
	Задовільно	64	73	D
		60	63	E
Не зараховано	Незадовільно	35	59	Fx
		0	34	F

14. Рекомендована література

Основна

1. Історія релігії в Україні: Навч. посібник // За ред. Колодного А., Яроцького П. – К., 1999.
2. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні. Курс лекцій. – К., 1996.
3. Шульга А. В. История Церкви в Украине. – Новая Каховка: ПИЕЛ, 2015.

Додаткова

1. Бабій М. Безальтернативність багатоконфесійності // Людина і світ. – 2004. - №5. – С. 21-25.
2. Бондаренко В., Єленський В., Журавський В. Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи оптимізації. – К., 1996.
3. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1998.
4. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1992.
5. Гараджа В. И. Протестантизм. – М., 1971.
6. Голубев О. История Киевской духовной академии. – К., 1886.
7. Голубинский Е. Е. История русской церкви. – М., 1901. – Т. 1.
8. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні. – К., 1992.
9. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – Львів, 1913.
10. Грушевський М. Історія України-Руси: в 11-ти томах. – Т.1. – К., 1991.

- Дмитренко Л. Духовна освіта в Україні: стан і проблема // Людина і світ. – 2004. - №4. С. 31-37.
11. Дмитриев М. В. Православие и реформация. – М., 1990.
 12. Дорошенко Л. Історія християнської церкви. – Вінніпег, 1949.
 13. Драгоманов М. П. Борьба за духовную власть и свободу совести – К., 1999.
 14. Єленський В. С. Сучасний протестантизм: динаміка, процеси, тенденції. – К., 1989.
 15. Зінченко Л. П. Православ'я в Україні. – Вінниця, 2003.
 16. Зубарь В. М., Павленко Ю. В. Херсонес Таврический и распространение христианства на Руси. – К., 1988.
 17. Ісаїв П. Звідки Русь-Україна прийняла християнство. – Філадельфія, 1952.
 18. Історія Православної церкви в Україні. – К., 1997.
 19. Історія релігії в Україні: У 10 томах. // Редкол.: А. Колодний (голова) та ін. – К., 1996-2004.
 20. Історія християнської церкви в Україні. – Релігієзнавчий довідковий нарис. – К., 1992.
 21. Колодний А. Православ'я в контексті національного відродження України // Православний вісник. – 1998. - №1-2. С. 26-28.
 22. Колодний А., Филипович Л. Релігія в контексті духовного відродження України // Українське релігієзнавство. – 1996. - №2.
 23. Корчмарик Б. Духовні впливи Києва на Московщину в добу гетьманської України. – Львів, 1993.
 24. Кратар Є. Від апостола Андрія до князя Володимира. – Івано-Франківськ, 1992.
 25. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – К., 1994.
 26. Лешан В. Ю. Лики християнського сектантства. – К., 1988.
 27. Липинський В. Релігія і церква в Україні. – К., 1995.
 28. Літопис Руський. – К., 1988.
 29. Лужицький Г. Українська церква між Сходом і Заходом. – Філадельфія, 1954.
 30. Нариси історії Північної Буковини. – К., 1980.
 31. Огієнко І. І. Українська церква. – К., 1991.
 32. Очерки истории Киево-Печерской Лавры и заповедника. – К., 1992.
 33. Павленко Ю. В. Передісторія давніх часів у світовому контексті. – К., 1994.
 34. Панас К. Історія Української церкви. – Львів, 1992.
 35. Петро Могила: богослов, церковний і культурний діяч. – К., 1997.
 36. Релігієзнавчий словник // За ред. Колодного А., Лобовика Б. – К., 1996.
 37. Релігія в духовному житті українського народу. – К., 1994.
 38. Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. – М., 1988.
 39. Січинський В. Чужинці про Україну. – Львів, 1991.
 40. Стахів М. Христова Церква в Україні. – Львів, 1993.

41. Сучасна релігійна ситуація в Україні. – К., 1994.
42. Українська церква між Сходом і Заходом. – К., 1996.
43. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – К., 1994.
44. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. Кн. 2. – К., 1994.
45. Федоренко Ф. Секты, их вера и дела. – М., 1965.
46. Християнство і духовність. – К., 1998.
47. Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. – Рим; Нью-Йорк, 1965. – Т. 1.
48. Юраш А. Православ'я і католицизм у сучасній Україні: ідеологічні міфи і реалії взаємодії // Людина і світ. – 2004. - № 10. – С. 16-24.
49. Яроцький П. Л. Український протестантизм учора і сьогодні // Віче. – 1994. - №11.
50. Яроцький П. Л. Чотири століття Берестейської унії // Віче. – 1996. - №11.

15. Контрольні питання для заліку з дисципліни «Історія християнства в Україні».

1. Зіставте і проаналізуйте традиційний і нетрадиційний погляди на хрещення Русі-України
2. В чому полягає самотність влаштування церкви Київської Русі?
3. Охарактеризуйте постаті перших українських митрополитів у Київській Русі.
4. Що Ви знаєте про систему церковного судочинства в Київській Русі?
5. Проаналізуйте тенденцію розвитку інтелектуальної і філософської думки в Київській Русі.
6. Розкажіть про наслідки католицького наступу на українське православ'я в середині XIV століття.
7. Яку шкоду православній церкві завдало патрональне право “подавання хлібів духовних і хлібів духовних”?
8. Розкрийте спрямованість активізації католицизму в Україні напередодні Берестейської унії.
9. В чому полягає причина невдачі ідеї “універсальної унії”.
10. Охарактеризуйте внутрішнє і суспільне становище Київської митрополії напередодні реформ Петра Могилі.
11. Якими шляхами зміцнювалося церковне управління та внутрішня дисципліна в церкві та освітня реформа за часів Петра Могилі?
12. Охарактеризуйте особливості становлення й діяльності православної церкви в Запорозькій Січі.
13. Які характерні риси релігійності запорізьких козаків?
14. Назвіть спільні риси й відмінності вітчизняних монастирів та їхньої східнохристиянської моделі.

15. Як відбулось приєднання Київської митрополії до Московського патріархату?
16. Охарактеризуйте спрямованість політики Російської імперії щодо українського православ'я у XVIII-XIX століття.
17. Проаналізуйте стан православної церкви в Україні на початку XX століття.
18. Назвіть основні напрями церковно-реформаційного руху початку XX століття.
19. Духовне християнство в Україні: основні течії та особливості їх віровчення.
20. Які течії були притаманні українському реформістському руху?
21. Якими були передумови виникнення та поширення баптизму в Україні?
22. Охарактеризуйте ставлення царизму і православної церкви до баптизму.
23. Які процеси відбувалися в баптизмі в роки радянської влади?
24. Проаналізуйте сучасний стан баптистів в Україні.
25. Охарактеризуйте особливості поширення двох п'ятидесятницьких течій в Україні – ХВС і ХСВ.
26. Розкрийте сучасний стан п'ятидесятництва і тенденції його розвитку в Україні.
27. Розкажіть про роль В. Міллера та Елен Уайт в адвентистському русі.
28. Які процеси відбувалися в церкві АСД під час радянської влади?
29. Охарактеризуйте особливості діяльності адвентистів у незалежній Україні.
30. Що Ви знаєте про засновників релігійної організації Свідків Єгови та їх поширення на Україні.
31. Яким було відношення до Свідків Єгови органів радянської влади?
32. Розкажіть про зміни у ставленні до світу і суспільства, які відбувається у свідомості і бутті свідків Єгови в незалежній Україні.
33. Розкрийте особливості розвитку автокефального руху в 1917-1939 роках.
34. Чим викликано зміну державно-церковних відносин у середині 80-х років?
35. Як відбувалося відродження автокефального православ'я в Україні?
36. Які уроки впливають із Берестейської унії та всієї історії українського греко-католицизму?
37. В чому полягає проблема міжхристиянського порозуміння в Україні?